

SISÄLTÖÄ TOTUUDEN- MUKAISUUDELLE

AKI PETTERI LEHTINEN

Journalisteja velvoittava totuudenmukaisuuden imperatiivi on jäänyt sisällöltään tyhjäksi. Nyt on korkea aika tarkentaa, mitä ”totuudenmukaisuudella” tarkoitetaan. Tässä kirjoituksessa haetaan pragmatistisen filosofian näkökulmasta käsitteelle sisältöä. Panoksena on journalismin tiedollinen identiteetti erotuksena kaikkialta tulvivasta informaatiosta.

Yksi tiedollisesti merkittävä käsite nousee esiin Julkisen sanan neuvoston valvomissa *Journalistin ohjeissa*: ”Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.” Tiedollisesti totuudenmukaisuuden käsite jätetään kuitenkin tyhjäksi sisällöstä ja siten vaikeasti noudatettavaksi ohjeeksi journalisteille sekä hankalasti arvioitavaksi kriteeriksi journalismin tutkijoille ja yleisöille.

Liberaalin demokratiaprosessin ylläpitoa ja kehittämistä kuitenkin tukee juuri totuudenmukaisuuteen sitoutunut journalistinen tieto ajankohtaisista tapahtumista ja ilmiöistä (Väliverroinen 2010). Kuinka totuudenmukaisuus pitäisi siis ymmärtää journalistisessa työssä ja toisaalta sen tulosten arvioinnissa? Ongelmattomia eivät ole myöskään käsitteet ”tieto” ja sen ”välittäminen” (Knuuttila ja Lehtinen 2010).

Haasteita riittää kosolti, joten seuraavassa jaksossa mainitaan vain merkittävimmät ennen kuin niihin voidaan tarjota ratkaisuehdotuksia. Ensimmäinen ja suurin ongelma sivuutetaan, koska se näyttää ainakin toistaiseksi ratkaisemattomalta (ks. Kvanvig 2003; Lammenranta 1993). Nimittäin totuuden käsitteelle on etsitty teorioita ja määritelmiä filosofisessa tutkimuksessa vuosituhansien ajan.² Tässä kirjoituksessa – pragmatistisen filosofian näkökulmasta³ – käsitteelle sen sijaan haetaan *sisältöä*. Se tarjoaa aitoja ratkaisuja journalismin ja sen tutkimuksen filosofiin ydinkysymyksiin.

Käsitteet ovat venyviä, koska niitä määrittävät niiden käyttötavat (Lynch 2016; 2009; 2004; Williams 2002). Niin sanotut merkitykset muuttuvat sanojen käytön ja niiden käyttökontekstin mukaisesti. Ne elävät ja muuttuvat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (Wittgenstein 1999, 1953). Suomenkielinenkään ihminen ei ymmärrä, mitä ”vene” tarkoittaa, jollei hän ole nähnyt selaista tai tiedä sanan käyttötarkoitusta tai ole kokeillut veneilyä. Hänen kanssaan on vaikea puhua kyseessä olevasta aiheesta. Kommunikaatio monimutkaistuu kielirajoja ylitettäessä. Virolaiselle ”vene” merkitsee venäläisyyttä.

Tästä ihmisen ja hänen kommunikaation- ja luonnollisuudesta myös tutkimuksen on siten lähdettävä. (Ks. Lehtinen 2016; 2009; Pihlström 2002; Newell 1986.) Pragmatistinen filosofia korostaa tietämistä toimintana ja käytäntönä. Näin

ollen totuudenmukaisuuden tavoittelussa tärkeintä on valmius omien ajatusten ja asenteiden korjaamiseen vakuuttavan vastakkaisen evidenssin edessä. Sitä tarkoittaa tieto.

Journalismin halutaan paitsi paljastavan ja selittävän inhimillisiä ja yhteiskunnallisia ongelmia, tapahtumia ja ilmiöitä, myös tarjoavan ratkaisuehdotuksia ihmisiä askarruttaviin asioihin (O’Donovan 2014). Empiirinen tutkimus tiivistää, että ”yleisön kosiskelu ja markkinakilpailu [...] liitetään kansalaisten näkemyksissä poikkeuksetta kielteiseen kehitykseen. Sisällöllisesti medialta toivotaan nykyistä syvällisempää ja analyttistä uutisointia” (Karppinen, Jääsaari ja Kivikuru 2010, ks. 40–43). Kyselytutkimuksen mukaan ”objektiivisuuden puute” häiritsee varsinkin verkkomediassa (mt. 43; ks. myös Ahva 2010, 143–190.) Totuudenmukaisuus tulisikin nähdä prosessina, jota harjoitetaan objektiivisella menetelmällä ja jota voidaan arvioida sen asteittaisuuden pohjalta (Kuutti 2015).

Journalismin tiedollisen vastuun kasvattaminen totuudenmukaisuuden tarkentamisella vastaisi samalla myös laajentuneeseen tiedontarpeeseen. Journalismin globaali vastuu näet kasvaa, koska maantieteellisesti rajattomassa tiedotusympäristössä uutiset vaikuttavat paikallispolitiikan lisäksi sotien ja muiden suurten tekojen suosioon äänestäjien keskuudessa, ihmisoikeuksien toteutumiseen ympäri maailmaa, katastrofeihin puuttumiseen ja kansainvälisiin sopimuksiin (Ward 2010). Panoksena on journalismin tiedollinen identiteetti erotuksena kaikkialta tulvivasta informaatiosta.

Relativistiset haasteet

Käsitteiden joustavuudessa on hyvät ja huonot puolensa niiden ymmärrettävyyden kannalta. Vaikkapa ”totuudenjälkeiseksi” kutsutun ajan ajureita ovat kaupallisen uutiskilpailun lisäksi nopea teknologinen kehitys ja poliittinen polarisaatio ”omat totuutensa” jalustavine edustajaryhmineen (Vihma ym. 2018).

Kuinka tiedollisesti vakavasti otettavien, totuudenmukaisuutta tavoittelevien journalistien ja heidän yleisöjensä tulisi kohdata julkista keskustelua nakertavat uhat, kuten valeuutiset, vihapuhe, sosiaalisen median informaatiokuplat sekä totuuden tavoittelun mitätöivä propaganda? Onko

totuudenjälkeisyys jo niin vakiintunut käsitteenä, että hyväksymme sen vallitsevaksi asiantilaksi tiedon tavoittelun sijaan?

On väitetty, että akateemisessa tutkimuksessa yleistynyt konstruktionismi eli tiedon rakentuneisuus ja relativismi eli ”kaikkien väitteiden yhtäläinen paikkansapitävyys” on levinnyt yliopistoista uutishuoneisiin. Myös valeutisten ja ”vaihtoehtoisten totuuksien” takia relativistiset tietokäsitykset leviävät yliopistoista journalismin käytäntöön (Goldstein 2007, 70; ks. Baggini 2002, 17).

Kuitenkin tieto koskee jotain todellisuuden tapahtumaa tai ilmiötä, eikä journalismi sen enempää kuin tieteellinen tai muu akateeminen tutkimus voi tuottaa totuudenmukaisia kokonaisraportteja ilman todellisuutta, jota ne käsittelevät. (Boghossian 2006.)

Journalistisen tietokäsityksen kohtaamat haasteet voidaan tiivistää neljään (Ward 2010, 140–143):

1) Perinteinen objektiivisuuskäsitys on naiivi, koska journalistisen tuotteen ja todellisuuden oletettu ”vastaavuus” on kiistetty niin viestinnän kuin filosofian tutkimuksessa.

2) Ihanteena objektiivisuus on puolestaan liian vaativa: emme pääse irti inhimillisistä ja sosiaalisista rajoituksistamme, joten objektiivisuus jää ikuisesti saavuttamattomaksi.

3) Vaikka totuudenmukaisuus käytännössä olisikin mahdollinen tiedollinen ohjenuora, se rajoittaa journalisteja liikaa ja vie mahdollisuuden tarjota yleisöjen odottamaa kriittisyyttä, analyttisyyttä ja ymmärrystä edistäviä tulkintoja ja selityksiä.

4) Totuudenmukaisuudesta luovutaan silläkin perusteella, että demokratiaa palvelee paremmin monimuotoinen ja moniääninen journalismi, koska pluralistisessa maailmassa ”yhtä totuutta” tavoitteleva objektiivisuus on epädemokraattista (Allan 2007, 316; Maras 2013, 162; Klotzer 2009).

Nämä relativistiset käsitykset journalistisesta tiedosta, jotka tyytyvät passiiviseen ”tasapuolisuuteen” eri käsitysten välillä tai vetäytyvät perusteettoman arvoapuolueettomuuden taakse, eivät riitä ”totuutta” tavoittelevalle journalismille (disinformaatiosta ja valeutisista, ks. DCMS 2018 -raportti, 2019).

Esimerkiksi median tulisi tunnistaa ja tunnustaa vaikutusvaltainen roolinsa eduskuntavaalien

alla sen aihevalinnoissa ja painotuksissa. Toisaalta monen korvaan moiset mietteet kuulostanevat siltä, että journalistit olisivat poliittisia toimijoita tai määrittelemättömän ja salassa pidetyn totuuden vartijoita.

Journalismin rooli pysyy kuitenkin objektiivisena totuudenmukaisen tiedon tuottajana ja välittäjänä, kun kysymystä tarkastellaan pragmatistisen filosofian tietokäsityksen valossa. Pragmatistinen ajattelu lähtee inhimillisistä käytännöistä, kuten journalismista, sekä korostaa toimintaa ja sen seurauksia.

Toimivan demokratian ylläpitoa ja kehittämistä kannattelevat tiedolliset ja eettiset ydinkäsitteet – totuudenmukaisuus ja objektiivisuus – ovat kuitenkin hämärtyneissä merkityksiltään. Objektiivisuus ja totuudenmukaisuus elävät yhä, vaikka yksittäiset journalistit ja toimitukset joutuvatkin tekemään valintoja aiheiden priorisoinnissa, kyseenalaistamisessa ja arvottamisessa.

Yksittäiset todennetutkin faktat ovat vaarallisia tiedolle, koska niitä voidaan tulkita eli käyttää mihin tarkoitusperään tahansa. Esimerkiksi totuus on, että Venäjä otti haltuunsa Krimin niemimaan, mutta tämä yksittäinen totuus jättää tulkinnanvaraiseksi, mitkä olivat mukana olleiden tahojen motiivit, mistä haltuunotto johtui, onko se laillinen ”äänestyksen” perusteella ja mitä siitä seuraa. Yksittäiset faktat tai totuudet eivät riitä, vaan ymmärrykseen tarvitaan kokonaisraportin totuudenmukaisuutta.

Toisaalta ”totuuden” käsitteestä ei voida luopua, koska yksittäisten väitteiden ja faktojen mahdollinen paikkansapitävyys vasta sallii puheen valehtelemisesta tai harhaanjohtamisesta – tai relativistisen kaikkien väitteiden yhtäläisen paikkansapitävyyden (Boghossian 2006; Tuomela 2002; Ward 2004).

Valintoja on tehtävä, koska inhimillisissä rajoissa ”koko totuutta” mistään tapahtumasta tai ilmiöstä ei voi kertoa. Sellainen raportti olisikin yhtä hyödytön kuin maailman itsensä kokoinen maailmankartta.

Tiedollisen totuudenmukaisuuden ja objektiivisuuden tuleekin tyydyttää kaksi toisiaan tukevaa ideaa:

1) Journalismin parhaita tiedollisia käytäntöjä on mahdollista tutkia uuden pragmaattisen objek-

tiivisuus- ja totuudenmukaisuuskäsityksen kehittämiseksi edelleen.

2) Journalismin käytännössä tämä totuudenmukaisuus-käsitys voi puolestaan tehdä journalismin tiedollisesta prosessista aiempaa luotettavamman, uskottavamman ja syvällisemmän. Maailma tulee näin aiempaa paremmin ymmärretyksi.

Pragmatismien asetelmasta journalismia voi tehdä, vastaanottaa ja arvioida totuudenmukaisuuden osalta sen prosessuaalisuuden ja tiedonhankinnan objektiivisen menetelmän kautta ja avulla.

Kohti totuudenmukaisuutta

Edellä mainituista syistä katse tulisikin kohdistaa yksittäisten ”totuuksien” sijasta journalistisen kokonaisraportin totuudenmukaisuuteen, joka on tiedollisen toiminnan prosessuaalisuuden takia itsekin asteittaista: aina lähteiden luotettavuudesta tiedon varmentamiseen ja esitysmuotoihin.

Vielä 1980-luvulla vilkkaana käynyt väittely ”joukkotiedotuksen” objektiivisuudesta ja siten totuudenmukaisuudesta loppui samoihin aikoihin, kun internet alkoi tarjota uusia informaation levittämisen mahdollisuuksia (Hemánus ja Tervonen 1980; Niiniluoto 1995).

Journalistiset valinnat tehdään tiedon objektiivisia kriteereitä vasten, jotta *Journalistin ohjeiden* vaatimukset ensisijaisesta vastuusta yleisöille ja totuudenmukaisuuden tavoittelusta täyttyisivät. Ensin journalismin pitää kuitenkin selvittää itselleen ja selittää yleisöilleen, mitä ”objektiivisuudella” ja ”totuudenmukaisuudella” tarkoitetaan. *Journalistin ohjeissa* ”totuudenmukaisuus” vain mainitaan, objektiivisuutta ei lainkaan (ks. Lehtinen 2016).

Näille tiedollisille käsitteille on annettava selkeä ja käyttökelpoinen merkitys erityisesti aikana, jolloin yleisöjen luottamusta journalistiseen tietoon nakertavat median viihteellistyminen, valeutiset tai niistä syyttäminen, kansainvälinen informaatiovaikuttaminen sekä suoranainen propaganda. Juuri objektiivisuudella ja totuudenmukaisuudella voidaan puhkoa internetin sosiaaliset kuplat.

Mutta uusien ilmiöiden takia objektiivisuus ja totuudenmukaisuus kuulostavat tyhjiltä sanoilta. Silti näille tiedollisille käsitteille voidaan antaa rikas ja vahva sisältö myös ”totuudenjälkeisenä ai-

kana”. Totuus tai totuudenmukaisuus mainitaan veloitteena yhä useimpien maiden journalistien eettisissä ohjeissa.

Objektiiviseen asenteeseen päästään etsimällä ihmisten ja ihmisryhmien välisiä yhteisiä nimittäjiä sekä sitten laajentamalla omaa näkökulmaa kattamaan myös muita uskomusjärjestelmiä.

Käsitteiden ”venyvyydestä” seuraa, että totuudenmukaisuuskaan ei ole monoliitti, jolle tulee antaa kiinteä ja pysyvä ”merkitys”. Siksi totuudenmukaisuus on journalistisen käytännön kautta – parhaita journalistisia käytäntöjä ohjaavana tavoitteena – ennen muuta journalistisen lopputuotteen eli kokonaisraportin (representaation) arviointikriteeristö.

Totuudenmukaisuus journalismin käytännössä kiinnittää huomion tämän keskeisen käsitteenkin asteittaisuuteen. Koska ”koko totuus” mistään todellisuuden tapahtumasta tai ilmiöstä ei ole mahdollinen, journalisti hankkii tietoa tavoitteenaan *potentiaalinen totuudellisuus*. Se tarkoittaa niitä mahdollisesti tiedettävissä olevia asioita, jotka journalisti voi periaatteessa tavoittaa testatulla havainnolla, kriittisellä tietolähteiden kartoittamisella, menetelmällisellä tutkimuksella ja rationaalilla arvioinnilla ideaalisissa tiedollisissa olosuhteissa.

Tiedon tiellä on kuitenkin inhimillisiä rajoitteita ja muita esteitä (kuten julkaisutilan asettamia rajoja, uutiskriteerien varassa valittuja aiheistoja, esteitä luotettavien tietolähteiden tiellä sekä kiinnostavuuden ja muiden totuudellisuudelle alisteisten tiedollisten normien asettamia rajoituksia), joten journalisti joutuu usein tyytymään *valikoituneeseen totuudenmukaisuuteen*. Se tarkoittaa tosiasiallisesti hankittua ja todeksi osoitettua tietoa, jota journalisti käyttää raportin raaka-aineena (ks. Merrill 1997, 108–111; vrt. Ekström 2002). Totuudenmukaisuuden asteittaisuus laajenee koskemaan journalistista kokonaisraporttia eli tuotetta (representaatiota), minkä tiedollinen arviointikriteeri totuudenmukaisuus on. Valikoituneesti totuudenmukainen aineisto on vielä muokattava totuudenmukaiseksi raportiksi, mikä koskee journalistisessa tuotteessa annettuja todellisuuden kuvauksia ja selityksiä.

Raporttia rakennettaessa on vielä huomioitava *yleisöjen vastaanottaman totuudenmukaisuuden*

aste, toisin sanoen yleisöjen taustatieto raportoitavasta aiheesta: heidän oletetut ennakkoluulonsa, odotuksensa ja varsinainen tietonsa. Todellisen tapahtuman selitys tai kuvaus pitää laatia niin, että yleisöillä on mahdollisuus paitsi kiinnostua siitä myös ymmärtää se.

Totuudenmukaisuutta kokonaisraporttiinsa tavoittelevan journalistisen prosessin asteittaisuus koskee siis sekä tiedonhankinnan objektiivisuutta että sillä tavoiteltua mahdollisimman täsmällistä ja tarkkaa totuudenmukaisuutta.

Totuudenmukaisuuden asteikon avulla sekä journalisti että hänen yleisönsä voivat arvioida journalistin prosessin onnistumista ja epäonnistumista – kun prosessin vaiheet läpinäkyvästi yleisöille artikuloidaan vaikkapa julkaisun tai julkaisijan verkkosivuilla tai some-sivustolla. Eri journalismityypeissä ei voida tinkiä tiedonhankinnan pragmaattisesta objektiivisuudesta eikä todellisuuden (mahdollisimman totuudenmukaisen journalistisen tuotteen) tavoitteesta, mutta mielipiteellisemmässä journalistisessa tuotteesta totuudenmukaisuutta palvelee mielipiteellisuuden (subjektiivisuuden) asteen tekeminen yleisöille selväksi.

Mielipiteiden perusteena olevan tiedon ja perusteiden objektiivisuudesta tai totuudenmukaisuudesta ei silti tarvitse tinkiä, kun tieto on hankittu objektiivisesti. Journalismityypin eksplisiittinen nimeäminen (esimerkiksi kolumniksi) yleensä riittänee tekemään yleisöille läpinäkyvästi tiettäväksi, missä kohdassa asteikkoa journalistinen tietotuote eli representaatio esitetään (Knuuttila ja Lehtinen 2010; Lehtinen 2013). Vastaavanlaista eettistä arviointia toteuttaa jatkuvasti Suomessa Julkisen sanan neuvosto *Journalistin ohjeita* vasten.

Tiedon varassa vaaleihin

Jos niin sanottujen älylaitteiden selaimet ja sosiaalisen median kaupalliset palvelut valitsevat algoritmein ohjautuvia ”uutisia” käyttäjän aiemman klikkihistorian perusteella, vaarantuu koko uutisen käsite ja uutistoiminnan perimmäinen tavoite tarjota yleisöille tarpeellista ja/tai yhteiskunnallisesti merkityksellistä tietoa aiheista ja asioista, joista he eivät aiemmin voineet tietää tai osanneet vaatia tietoa. *Journalistin ohjeet* korostavat kuitenkin

journalistisen tiedon itsenäisyyttä suhteessa ulkoisiin että sisäisiin vaikutusyrityksiin, joten tehtävä on hankala.

Biologisina olentoina kaikki ihmiset maailmassa ovat lähes identtisiä. Perustunteet pelosta toiveisiin yhdistävät meitä. Jaamme myös arvojärjestelmiä: muutamaa ääriryhmää, valtiota ja yksittäistä toimijaa lukuun ottamatta valtaosa maailman ihmisistä tuomitsee toisten ihmisten tappamisen muissa kuin omaa eloonjäämistä uhkaavissa tapauksissa. Vilpillisiä päättäjiä elää paljon keskuudessamme. Työmarkkinoilla kiistellään. (Ks. Gleick 2013; vrt. Dawkins 1989/1976; ks. myös Pihlström 2002.)

Näitä ajatuksia ja tekoja voidaan journalismissa selittää vääryyksien paljastamiseksi, mutta myös tiedollisesti kestävimpien argumenttien esiintuomiseksi. Objektiivinen asenne on totuudenmukaisen journalismin ennakkoehto ja avoin itsekriittinen ”itseäänkorjaavuus” eli fallibilismin elinehto.

Journalistinen tiedonhankinta voidaan ymmärtää objektiiviseksi prosessiksi, joka jakautuu totuudenmukaisuutta ja aiheiden relevanssia tavoitteleviin vaiheisiin. Ne on hyvä esittää yleisöille läpinäkyvästi, jotta journalismin elinehto eli luotettavuus säilyisi.

Ensinnäkin tiedonhankinnan tulee perustua kriittiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen haastateltavien kanssa ja journalistien kesken. On selkeästi perusteltava, millaisilla uutiskriteereillä aiheet nostetaan esiin muiden aiheiden näkyvyyden kustannuksella.

Journalistinen prosessi on objektiivinen, kun se kärsivällisesti mutta sinnikkäästi pyrkii kohtaamaan todellisuuden ja kertomaan siitä olennaisen ymmärrettävästi. Yksittäiset faktat eivät riitä, koska niitä voidaan käyttää mihin tahansa tarkoitukseen. Objektiivisuuteen kuuluu todellisuuden tulkinta aina parhaiden tiedollisten periaatteiden varassa – julkisesti artikuloitujen tiedollisten normien varassa.

Pragmatistisen filosofian hengessä tiedollisia prosesseja ei suinkaan uhkaa erehtyväisyys, vaan – päinvastoin – tiedolliset käytännöt, kuten journalismi, saavat perustansa itseäänkorjaavuudesta.

Tietokäsitteiden avaamisen käytännöllisiin hyötyihin kuuluu, että hahmoteltavat käsitykset

objektiivisesta tiedonhankinnasta ja totuudenmukaisuuden vaihteellaisuudesta eivät ole riippuvaisia julkaisualustoista. Paperilla, radiossa, televisiossa ja internetissä levitetty tieto yhdestä ja samasta aiheesta vaihtelee vain tyylillisesti kunkin tiedotusvälineen asettamissa puitteissa ja vaatimuksissa.

Totuudenmukaisuuden ”vaihteellaisuudella” tarkoitetaan, että objektiivinen asenne ja menetelmä tarjoavat kokonaisraportille vasta ainekset, joiden valitseminen, todentaminen, vääräksi osoittaminen, tulkinta, tarkastaminen, raportiksi laatiminen, kohdistettu välitys, vastaanotto ja palautteen huomioon ottaminen muodostavat totuudenmukaisuuden. Journalistisessa tiedossa on siis kyse prosessista. Journalistisen kokonaisraportin totuudenmukaisuutta voidaan siis arvioida sekä sen luomisvaiheessa että kokonaisraportin eli representaation kohdalla prosessin vaiheiden eli asteiden varassa.

Objektiivisin menetelmin ja totuudenmukaisuutta tavoittelevien journalististen kokonaisraporttien vahvin rooli kevään vaaleissa on tarjota yleisöilleen parhaat mahdolliset tiedolliset eväät äänestyskoppiin.

Viihteet

- 1 www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/
- 2 plato.stanford.edu/entries/truth/
- 3 filosofia.fi/node/2409 ja plato.stanford.edu/entries/pragmatism/

Kirjallisuus

- Ahva, Laura (2010). *Making News with Citizens: Public Journalism and Professional Reflexivity in Finnish Newspapers*. Tampere University Press.
- Allan, Stuart (2007). Citizen Journalism and the Rise of ‘Mass Self-Communication’: Reporting the London Bombings. *Global Media Journal: Australian Edition*, 1 (2): 1–20.
- Baggini, Julian (2002). *Making Sense: Philosophy Behind Headlines*. Oxford: Oxford University Press.
- Boghossian, Paul (2006). *Fear of Knowledge: Against Relativism and Constructivism*. Oxford: Clarendon Press.
- Dawkins, Richard (1993/1976). *Geenin itsekkyyks*. Suom. Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Art House. (Alkuteos *The Selfish Gene*.)
- DCMS (2019). *Disinformation and ‘fake news’: Final Report*. UK’s Parliament’s Digital, Culture, Media and Sports Committee. Saatavana: publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcmeds/1791/179102.htm
- Ekström, Mats (2002). Epistemologies of TV Journalism: A Theoretical Framework. *Journalism*, 3 (3): 259–282.
- Gleick, James (2013). *Informaatio*. Suom. Veli-Pekka Ketola. Helsinki: Art House. (Alkuteos: *The Information: a History, a Theory, a Flood*, 2011.)
- Goldstein, Tom (2007). *Journalism and Truth: Strange Bedfellows*. Evanston, IL: North-Western University Press.

- Hemánus, Pertti ja Tervonen, Ilkka (1980). *Objektiivinen joukkotiedotus*. Helsinki: Otava.
- Karppinen, Kari, Jääsaari, Johanna ja Kivikuru, Ullamaija (2010). *Media ja valta kansalaisten silmissä*. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Klotzer, C. L. (2009). The Myth of Objectivity. *St. Louis Journalism Review*, 38 (311): 8.
- Knuuttila, Tarja ja Lehtinen, Aki Petteri (2010) (toim). *Representaatio: tiedon kivijalasta tieteen työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuutti, Heikki (2015). *Todenmukainen journalismi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kvanvig, Jonathan (2003). *The Value of Knowledge and the Pursuit of Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lammenranta, Markus (1993). *Tietoteoria*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lehtinen, Aki Petteri (2016). *Journalismin objektiivisuus: pragmaattinen tietokäsitys ja relativismin haaste moniarvoisessa maailmassa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavana: helda.helsinki.fi/handle/10138/161455.
- Lehtinen, Aki Petteri (2013). Muslimien raivo ja journalistinen tieto. Teoksessa Kurvinen, Heidi (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2013*. Tampere: COMET.
- Lehtinen, Aki Petteri (2009). Uuspragmaattismin ja biologian filosofia: kielellisiä työkaluja elämäntieteisiin. *Tiede ja Edistys* 4/2009, 290–306.
- Lynch, Michael P. (2016). *The Internet of Us: Knowing More and Understanding Less in the Age of Big Data*. Cambridge: MIT Press.
- Lynch, Michael P. (2004). *True to Life: Why Truth Matters*. Cambridge: MIT Press.
- Lynch, Michael P. (1998). *Truth in Context. An Essay on Truth and Objectivity*. Cambridge: MIT Press.
- Maras, Steven (2013). *Objectivity in Journalism. Key Concepts in Journalism*. Cambridge: Polity Press.
- Merrill, John (1997). *Journalism Ethics: Philosophical Foundations for News Media*. New York: St. Martin’s Press.
- Niiniluoto, Ilkka (1995). Todellisuus – onko sitä? Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Tieto-opista mediapeliin: journalismin tutkimuksen näkökulmia*. Helsinki: WSOY, 9–25.
- O’Donovan, Caroline (2014). Desire to Learn More about the Issue. *Nieman Journalism Lab*. June 2, 2014.
- Pihlström, Sami (2002). *Kokemuksen käytännölliset ehdot: kantilaisen filosofian uudelleenarviointia*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Newell, R. W. (1986). *Objectivity, Empiricism and Truth*. London and New York: Routledge ja Kegan Paul.
- Tuomela, Raimo (2002). *The Philosophy of Social Practices: A Collective Acceptance View*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vihma, Antto, Hartikainen, Jarno, Ikäheimo, Hannu-Pekka ja Seuri, Olli (2018). *Totuuden jälkeen. Miten media selviää algoritmien ja paskapuheen aikana*. Helsinki: Teos.
- Väliverronen, Esa (2009). Journalismi kriisissä? Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ward, Stephen J.A. (2010). *Global Journalism Ethics*. Montreal: McGill-Queen’s University Press.
- Ward, Stephen. J. A. (2004). *The Invention of Journalism Ethics: The Path to Objectivity and Beyond*. Montreal: McGill-Queen’s University Press.
- Williams, Bernard (2002). *Truth and Truthfulness. An Essay in Genealogy*. Princeton: Princeton University Press.
- Wittgenstein, Ludwig (1999/1953). *Filosofisia tutkimuksia*. Suom. Heikki Nyman. Helsinki: WSOY.

Kirjoittaja on valtiotieteiden tohtori (Helsingin yliopisto, viestintä), joka tutkii totuudenmukaisuuden käsitettä Helsingin Sanomien Säätiön ja Journalistisen kulttuurin edistämissäätiön tuella.